

LAMAC SIĘ (49) *vb impf*

się (33), się (16).

-am- (47), -am- (2).

W *inf* łam- (10), łam- (2); łam- *RejZwierz*, *RejAp*, *RejZwierc* (5), *NiemObr*, *ReszPrz*, *SarnStat*; łam- *OrzRozm*, *OrzJan*; *drugie a zawsze jasne*. ◇ W *imp* łam- (1). ◇ W *pozostałych formach*: łam- (26), łam- (2), ł(a)m- (8); łam- *RejWiz*, *SkarŻyw*.

inf łamać się (12). ◇ *praes 1 sg* łamię się (1). ◇ *3 sg* łamię się (12). ◇ *3 pl* łamię się (8). ◇ *praet 3 sg m* łamiał się (5). ◇ *3 pl m pers* łamali się (4). *subst* łamały się (2). ◇ *fut 3 sg m* będzie się łamiał (1). ◇ *con 3 sg n* by się łamało (1). ◇ *imp 3 sg* niech się łamię (1). ◇ *part praes act* łamię się (1) *SkarŻyw*, łamięcy się (1) *RejKup* X4v.

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Bić się, walczyć* (16) :

łamac się z kim (1): vrodá iego/ Podobna do Hektorá/ do brátá łtárszego. Który łie z Greki łamał *RejZwierz* 69.

Szereg: »łamac się i targać między sobą« (1): Iedno wárchoł niezgodá/ tá łieft łeich ozdoba/ Łamię łie y tãrgáią łami między łobá. *CzahTr* E.

W *przen [z kim]* (2) : z niewiernym też łie wiara łamię A kiedy iá tam kto łtraći barzo na to c hramie [!] *RejJóz* E6v.

łamac się czym (1): Nie dáyże łie z nim z młodu łámáć twárdemi á wíchwóthemi náúkami/ boć mu łnádnie w młodey głowie włzytko pomieszáią *RejZwierc* 8.

Przen: *Mierzyć się, zмагаć się [z czym]* (4) : kiedy łie kto s czym łamię/ á iákoby gwałtem to czyni/ przykro ná to káżdemu pátrzyć/ á w mowie łłucháć *GórnDworz* E7; [o pocziwym człowieku] niechże łie łamię á ma włtáwiczná burdę z niecnotámi márnemi łwiátá tego *RejZwierc* 23v, 76v, 212v.

a. *Mocować się [z czym]* (8) : Snadźby łie w dobrej łpráwie/ ze Łwy mogli łámáć/ A prze niedbáłość mułzá/ będąc zdrowi chrámáć. *RejZwierz* 108v; chłop dla łkory waży łie z Miedźwiedziem łámáć/ gárdło álbo łzpethne rány podiáć. *RejZwierc* 65v, 80v, 166.

Przysłowie: chodzą rotámi młodzi ludzie iáko Łwi/ á łnadźby łie mogli/ iáko ono dawna przypowieść/ y z dyabły łámáć. *RejZwierc* 185v.

Szeregi »łamac się a (i) bić się« (2): A to byli tácy mocarze że łie ze łwy/ s łmoki/ y z łnemi okrutnymi źwirzety łamáli á bijáli. *RejZwierc* 62v [*idem*] *WerGość* 257.

W *charakterystycznych połączeniach*: *łamac się z djabłem, lwem* (4), *miedźwiedziem, smokiem* (3), *okrutnym zwirzem* (2).

W *przen* (1) : Bog wiem yuż włtał napóły Łamięczy łie łtemi woły Co łie to za medrky maya *RejKup* x4v.

2. *Dobijać się, dobierać się* (2) :

łamac się do czego (1): Kto złodzyeíá zábije w nocy gdy łie będzie łamał álbo będzie kopał do komory/ nie przepaduie winy/ ále łiełli we łnie/ gárdło zań da. *BielKron* 44v.

łamac się w co (1): y iuż łieprzyiaciele y w łronę łie łamáli/ y mury wbieżeli. *RejZwierc* 86.

3. *O fali morskiej: rozbijać się [o co] (1)* : Z brzegu ná morze pátrzyć y ná łzumne wáły Piękna rzecz/ o pomorskie gdy się łamią łkáły. *KlonFlis* B2.

4. *W funkcji strony biernej (30)* :

a. *Ulegać kruszeniu, rozrywaniu, rozpadaniu; frangi Mącz, Calep, Cn; rumpi Mącz, Cn; conscindi, diffringi Calep; interfringi, offringi, perfringi Cn (20)* : wezdrzáła ziemiá á pod gorámi mocnemi łamáły sie fundámenty *RejPs* 24; *HistAl* D3v; *RejWiz* 94; *KwiatKsiąż* M2v; *BielSpr* 6; A gdy nic niewyprosił: bić go kiyimi kazał/ y w onym bićiu kije się łamiąc/ oko iednemu powinnemu Stároścínemu wybiły. *SkarŻyw* 179; młynarz zeznał że to y od oycá łwego młynárzá łtychał/ iż się im kołá łamáły kiedy się dnia tego robić ważyli *CzechEp* 83.

łamac się od czego (2): thedy przodek okrętu wwiąznowłfy/ ftáł nie ruffáiác sie/ ále zádni koniec łamał sie od gwałtowney burzey [*puppis vero solvebatur a vi maris*]. *Leop Act* 27/41; *BibRadz Act* 27/41.

W połączeniu szeregowym (1): możelzli ty nadobnie á głádce roždźierác podwáliny áłbo grunthy cháłupy twey/ y zali sie thám niemufzá wżytki káty domu twego rázem łamac/ pukác/ y pádác? *OrzRozm* B3v.

Przysłowie: Wżytko sie łamie/ Gdzie cnotá chramie. *RejZwierc* 238v.

Szeregi: »łamac się, (a) padać się« (2): z odmiennością czáfów wżytko sie łamac á pádác muśi/ á nic nigdy trwáłego być nie może. *RejZwierc* 87v; *Calep* 214a. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łamac się, rwać« (1): náwieziłz then Vpułt ziemiá dobrá/ coby nie piáłkowátá/ y nienapłáwná: áni téz gliná/ kthóra sie łamie/ rwie/ ták iáko piáłek *Strum* M2v.

W przen (3) : ten łtráłzny širp [*Króla niebieskiego*] gdy vpádnie ná ziemię [*w dzień sądu ostatecznego*] ogoli á odkrije pewnie wżytkę nágość iey á mułzá sie okazác łpráwy káżdego y złe y dobre/ á pewnie sie łamac y kákoli y pšzenicy. *RejAp* 126.

łamac się czym (1): X. K. z przodku trochę ćierpliwie łłuchał/ ále gdy się łklepy dowodow iego/ łłowem Boży^m łamac poczęły/ wytrwác nie mógł *NiemObr* 26.

Szereg: »łamac się i kruszyć« (1): A ták *ex speciali diuisione* czynić *generalem, ex particulari uniuersalem*, iest to wielkie ábfurdum, y muśi sie zátym rzecz wżytká łamac y kruszyć *SarnStat* *6v.

a. *O Eucharystii (3)* : Abo iefli zgołá łłowá [!] Chriřtułowo wykłádác chcecie/ á on mowi ćiáło ktore sie łamie/ y krew która sie wylewa/ tedy iefzcze y po dżiř dżien Chriřtułá łamiá y krew iego wylewáiá *CzechRozm* 265.

łamac się za kogo (2): *WujNT* 606 *marg*; Bierćie/ to iest moje ćiáło/ ktore się zá was łamie/ krew ktora się zá was wylewa/ teraz tu ná tey wieczery. *SkarKaz* 157b.

b. *Tracić wartość, znaczenie; upadać; frangi Mącz, Calep; violari Mącz, Cn; solui Cn (10)* : *RejJóz* E6v *marg*; *Diar* 60; Iefliż człowiek przymuie obrzezánie w Szábáth/ á nie łamie się zakon Moizełzow/ ná mię bédziecież się gniewác zem wżytkiego człowieká vzdrowił w Szábáth? *BibRadz Ioann* 7/23; muři się náuká ś. onych Oycow y przodkow wáłzych łamac. *ReszPrz* 109; *OrzJan* 113; *LatHar* 165 *marg*.

łamac się komu (1): wolności náłze/ y rokłozy poćiwe náłze/ y gołpodárfthwá náłze bárzo sie nam iákoś łamiá á vpádáiá. *RejZwierc* 255.

W charakterystycznych połączeniach: łamie się arenda, gospodarstwo, nauka, poddaność, prawo, przykazanie, rozkosz, stanowienie, wiara (2), wolność, zakon.

Szeregi:»trzeszczeć i łamać się« (1): Trzełzczy y łamie lię do tych czałow we Flándryey/ wfeláka ku przyrodzonemu Pánu łwemu Krolowi Ie⁸⁰ M. Hifzpánfkiemu wiára y poddaność. ReszPrz 74.

»łamać się, (a) (u)padać się« [szyk 2 : 1] (3): Pádaią fie zamiány/ árendy fie łamią/ Dożywocia/ wieczności/ y ty ozáfem chramią. RejZwierc 248v, 222v, 255.

Synommy: 1. bić się, potykać się, walczyć, wojować; 2. dobierać się, dobijać się; 3. rozbijać się; 4. kruszeć, niszczyć, psować się; b. padać się, upadać, walić się.

Formacje współrdzenne cf ŁAMACĆ.